

Täysistunto

Tiistai 3.12.2024 klo 14.03—23.57

6. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi tiettyjä pinta-ala- ja eläinperusteisia tukia koskevien lakien muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 164/2024 vp

Valiokunnan mietintö MmVM 12/2024 vp

Ensimmäinen käsittely

Puhemies Jussi Halla-aho: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 6. asia. Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö MmVM 12/2024 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä. — Yleiskeskustelu. Edustaja Suhonen, olkaa hyvä.

Keskustelu

18.29 **Timo Suhonen sd:** Arvoisa herra puhemies! Hallituksen esityksen perusteella tiettyjen Euroopan unionin ja kansallisten maatalouden tukien toimeenpanosta annettuun lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset eri viranomaisten tehtävistä sosiaalisen ehdollisuuden vaatimusten noudattamisen valvonnasta sekä valvontaseuraamuksista ja säännös maatalojen neuvontapalvelujen valvontaseuraamuksista. Esityksen mukaan sosiaalisen ehdollisuuden vaatimusten noudattaminen yhtenä tuen tai korvauksen saamisen ehtona lisättäisiin Euroopan unionin suorista viljelijätuista annettuun lakiin ja eräistä maaseudun kehittämisen korvauksista annettuun lakiin.

Tuen saamisen osalta ei ole epäselvyyttä, millä perusteella tuki esimerkiksi jäisi saamatta. Hallituksen esityksessä tukiseuraamukset ehdotetaan kytkettäväksi niin sanottuihin täytäntöönpanokelpoisiin eli työnantajaa velvoittaviin päätöksiin. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tämä merkitsee sitä, että tahattomista laiminlyönneistä taikka pienistä puutteista tai rikkeistä ei aiheudu tukiseuraamuksia. Täytäntöönpanokelpoinen päätös tuen maksamattomuudesta ei koskaan johdu tietämättömyydestä, eikä niin tehdä vähäisistä asioista. Tämä johtuu siitä, että valvontaa tekevän työsuojeluviranomaisen toimintatapa on ohjaava. Näin ollen valtaosa havaituista laiminlyönneistä tai puutteista korjaantuu jo tarkastajien antaman ohjauksen perusteella tai viimeistään velvoittavan päätöksen valmistelussa kuulemisen yhteydessä. Eli tässä on vähintään kaksi niin sanottua tarkastuspistettä, jopa kolme, jos mukaan lasketaan mahdollinen ilmoitus sieltä työtä tekevästä portaasta.

Sosiaalisen ehdollisuuden vaatimus tuen myöntämisen edellytykseksi on monen lausunnonantajan näkökulmasta odotettu edistysaskel. Maa- ja puutarhatalouden työntekijöiden työehtojen, terveyden ja turvallisuuden nostaminen ympäristön ja eläinten suojeluun liittyvien ehtojen rinnalle on oikeudenmukaista ja ensiarvoisen tärkeää Suomessa, jossa maa- ja puutarhataloutta voidaan pitää riskialueena työperäisen hyväksikäytön osalta. Asiaa on syytä korostaa alojen huomattavan ulkomaalaistaustaisen työvoiman määrän vuoksi. Etenkin työntekijän oleskelulupien ja kausityö lupien varassa olevia voidaan pitää erityisen haa-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 127/2024 vp

voittuvassa asemassa olevina. Lausunnonantajien kokemuksen mukaan maa- ja puutarhataloudessa sekä työnantajilla että etenkin ulkomaalaistaustaisilla työntekijöillä on usein huomattavan heikko työlainsäädännön, yleissitovien työehtosopimusten sekä työturvallisuusmääräysten tuntemus. Näin ollen neuvontapalvelu tuenhakijoille on ensiarvoisen tärkeää.

Maa- ja puutarhatalouden työehdoista neuvottelevat ja ehtoja tulkitsevat kuitenkin työmarkkinaosapuolet. Näin ollen pelkästään direktiivien mukaisten velvoitteiden tarkastelu ei takaa työntekijöiden tosiasiallisten työehtojen ja työturvallisuuden toteutumista. Vaarana on, että sosiaalinen ehdollisuus jää kauaksi työntekijöiden todellisuudesta. Euroopan sosiaalisten oikeuksien periaatteen mukaan työntekijällä on työsuhteensa alussa oikeus saada kirjallisesti tiedot työsuhteesta johtuvista oikeuksistaan ja velvoitteistaan.

Hallituksen esityksen mukaan aluehallintoviraston työsuojelun tehtäviä hoitava vastualue valvoisi sosiaalisen ehdollisuuden vaatimusten noudattamista tuenhakijoihin jo muutoinkin kohdistuvien työsuojelutarkastusten yhteydessä. Toimivaltainen työsuojeluviranomainen on osaava ja oikea taho, mutta haluan nostaa esille huolen viranomaisen rajallisista resursseista lisätehtävien osalta. Tämänkin vuoksi työsuojeluviranomaisen resursseja ja toimintamahdollisuuksia tulee seurata ja tarvittaessa tehdä korjaavia toimia resurssien parantamiseksi.

Arvoisa puhemies! Tämä lakiesitys kuitenkin on äärimmäisen tervetullut, ja tällä parannetaan hyvin merkittävästi työntekijöiden oikeuksia. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Kangas, olkaa hyvä.

18.33 Antti Kangas ps: Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys 164 tätä vuotta eli niin sanottu sosiaalisen ehdollisuuden paketti on suuri muutos periaatteellisella tasolla, sillä aikaisemmin työsuojelurikkomuksista ei ole sanktioitu peltotukien puolella. Tässä oli taustalla suuri pelko siitä, että asetus olisi niin tiukka, että jo huomautuksesta lähdetäisiin sanktioimaan tiloja ja tästä tulisi tiloille huomattava hallinnollinen riskitekijä sikäli, että mahdollisista vahingoista lähdetäisiin jo peltotukia sanktioimaan. Mutta tällä esityksellä tämä huoli on saatu käytännössä eliminoidua, ja maa- ja metsätalousvaliokunnan mietinnössä käsiteltiin hyvin tarkkaan näitä eri perusteita ja sitä, missä vaiheessa sanktiointiin mennään. Tässä vaiheessa itse viljelijänä voinkin nukkua sikäli yöni rauhassa, että vahingossa tulevia sanktioita ei pitäisi yhdellekään yrittäjälle tulla.

Lisäksi tässä valiokunnan mietinnössä on huomioitu muun muassa se, että mikäli tällainen elinkaarensa loppuvaiheessa oleva tila luopuu huomautuksen jälkeen työvoiman käytöstä sen vuoksi, että on esimerkiksi lopettamassa tuotannon, niin siellä otetaan huomioon se, että silloin myöskään näitä sanktotoimia ei pitäisi tehdä, koska työvoimaa ei enää tilalla ole.

Sitten toinen asia, mikä tähän samaan lakipakettiin liittyy, on tämä, että kansallisia peltotukia, kuten yleistä hehtaaritukea ja pohjoista hehtaaritukea, jatkossa tuolla C-alueella voitaisiin maksaa, ennen kuin tarkastukset on suoritettu loppuun. Summinahan nämä ovat varsin vähämerkityksisiä. Siellä on hernetta, vehnää ja muuta, mitä C-alueella viljellään, varsin vähäisiä määriä, joten tukisummatkin ovat varsin pieniä. Mutta se on merkittävä pääänavaus takaisin sinne suuntaan, että tukien maksatus saataisiin lähemmäs kulujen syntymiskohtaa. Tällä hetkellä tukien maksatus on edellisen CAP-kauden säännösten vuoksi varsin myöhään. Esimerkiksi pääpeltotuet ovat tulossa vasta nyt tällä viikolla jou-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 127/2024 vp

lukuussa maksuun, joten tämä muutos edistää sitä, että tilojen maksuvalmiutta saataisiin kehitettyä merkittävästi parempaan suuntaan. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Piritta Rantanen, olkaa hyvä.

18.35 Piritta Rantanen sd: Herra puhemies! Ei sitä otsikosta heti ymmärtäisi, mistä tässä oikein ollaan puhumassa, kun otsikossa on pinta-ala- ja eläinperusteiset tuet, mutta sosiaalinen ehdollisuus on tässä sellainen taikasana, joka tuo lähemmäs todellista aihetta. On hyvä huomata, että olemme säätämässä tätä lakia nimenomaisesti viimeisenä mahdollisena ajankohtana ja aivan minimiehdoin. Kyse on siis siitä, että EU:n kokonaan rahoittamia tukia ja osaa tuista, joita osittain rahoitetaan, voidaan periä pois, jos työntekijöitten oikeuksista ei ole maatilalla huolehdittu.

Ajattelen itse niin, että tällä tuetaan nimenomaan rehellisten yrittäjien toimintaa ja että se lisää myös ruuantuotannon sosiaalista kestävyyttä ja edistää aidosti myös reilua kilpailua. Maatalousala on kuitenkin ala, jossa esimerkiksi työturvallisuuden riski on todella suuri. Tämä koskee siis maatiloja, joilla on palkattua työvoimaa, ja niistä varsinaisista vaatimuksista säädetään sitten omassa liitteessään, ja vielä näistä seuraamuksista tullaan säätämään sitten tarkemmin valtioneuvostossa. Mutta niin kuin tässä edellä kuultiin, ensimmäisestä huomautuksesta sanktioita ei ole kenellekään tulossa, ja se on kyllä asia, joka tässä on kaikkien huomioitava.

Mahdollisissa tukiseuraamuksissa otetaan myös huomioon se, minkälainen vakavuus, laajuus, pysyvyys, toistuvuus tai tahallisuus näihin laiminlyönteihin on liittynyt. Suurin vaikutus tällä tulee varmasti olemaan tietoisuuden kasvuun niin, että omaehtoisesti asioita voi lähteä korjaamaan. On kuitenkin ilmeistä, että koulutustarve tämän asian tiimoilta on suuri. Esimerkiksi Ruokavirasto on omassa lausunnossaan todennut, että sillä ei ole resursseja toimia kouluttajana ja neuvojana tässä asiassa. Mutta koska asia on sen luonteinen, että se vaatii paljon tiedottamista ja neuvontaa ja sitä jatkotyötä, ja koska se tiedon tarve on kasvanut, niin siitä on kyllä huolehdittava, että jokaisella sitä tietoa on tarpeellinen määrä saatavilla.

On myös huomattava, että tämä koskee myös järjestäytymättömiä työnantajia ja heidänkin pitää noudattaa näitä työehtosopimuksien yleissitovia kirjauksia. Aluehallintovirasto on omassa lausunnossaan ja keskusteluissa kommenttina kertonut esimerkiksi kevytyrittäjyyteen liittyen, että kevytyrittäjyyden yleistymisen vaara tässä on. Ja tuleekin seurata, että näin ei tule käymään. Avikin totesi, että on huolehdittava siitä, ettei lainsäädäntö mahdollista tällaisen porsaanreiän käyttämistä.

Tässäkin asiassa tarvitsemme erinomaisen paljon viranomaisten välistä yhteistyötä, ja valiokunnassa tuli ilmi sellainenkin seikka, että joku viranomainen voi toisesta asiasta määrätä sanktioita, jotka ovat sitten taas toisen viranomaisen kannalta ongelmallisia. Maatilat eivät kyllä saa joutua siihen tilanteeseen, että viranomaisten välinen yhteistyö ei toimi ja että ne annetut ohjeet eivät olisi yhdenmukaisia.

Tämä esitys ei tuo uutta byrokratiaa, eikä se tuo uusia oikeuksia työntekijöille. Se muuttaa vain sitä, että EU-tukia voidaan periä takaisin, jos työntekijöitten oikeuksista ei huolehdita. Sen takia otankin kantaa muutamaan keskustan jättämään vastalause-esitykseen.

Siellä esimerkiksi todetaan niin, että työlainsäädännössä ja maatilojen työskentelyolosuhteissa on huomattavia eroja eri EU-jäsenmaiden välillä. Kyllä, juuri näin se on, ja sen-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 127/2024 vp

kin takiahan tämä on erinomainen esitys, että suomalaisen maatalouden kilpailukyky parane, kun säännöt ovat samat myös muissa EU-maissa.

Keskustan vastalauseessa on otettu kantaa myös siihen, että maatalousyrittäjä vapautuu sosiaalisen ehdollisuuden vaatimuksesta ja sanktioista, mikäli työntekijä irtisanotaan ennen sanktiona määrättävää tukien leikkausta. Tähän edustaja Kangaskin omassa puheenvuorossaan viittasi. Pidän tätä tärkeänä, mutta tämä ei myöskään saa johtaa siihen, että jos tahallisesti on laiminlyöty ja sitten vain irtisanot työntekijät, niin mitään sanktioita ei tulleisikaan. Tämä on kanssa sellainen asia, jota olisi syytä seurata.

Huomenna käsittelemme tässä salissa paikallista sopimista, enkä halua tässä nyt mennä siihen, että mitähän se paikallinen sopiminen tässä kokonaisuudessa tulee tarkoittamaan. Voi olla, että se ohjaaminen ja neuvontatarve vain kasvaa.

Mutta aivan lopuksi luen lauseen valiokunnan mietinnöstä: ”Valiokunnan saamissa lausunnoissa on tuotu esiin, että sosiaalisen ehdollisuuden vaatimus nostaa työntekijöiden terveyden ja hyvinvoinnin jo nykyisin sovellettavien ympäristön, eläinten ja kasvien hyvinvoinnin vaatimusten rinnalle.” Ajatelkaa, ihmisten oikeudet on nostettu samalle tasolle kuin kasvien ja eläinten. [Naurua — Juho Eerola: Viimeinkin!] Onhan tämä mielenkiintoinen huomio, että vihdoinkin olemme saaneet maataloilla työskentelevien työntekijöiden oikeudet samalle viivalle kuin ympäristön, eläinten ja kasvien.

No, lopetanpa tämän puheenvuoroni vain siihen, että ”sellaista toimintaa, joka lakisääteisiä vaatimuksia rikkoen kasvattaa yhteiskunnan kustannuksia, ei ole syytä tukea”. Tämäkin on suora sitaatti valiokunnan mietinnöstä, ja se on erinomainen sitaatti lopettaa tämä puheenvuoro.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Jukkola, olkaa hyvä.

18.41 Janne Jukkola kok: Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys sosiaalisen ehdollisuuden vaatimusten sisällyttämisestä maataloustukien ehtoihin on tärkeä askel sekä vastuullisen maataloustuotannon edistämiseksi että työntekijöiden terveyden ja turvallisuuden takaamiseksi. Näiden vaatimusten täytäntöönpano perustuu EU-lainsäädäntöön, joka velvoittaa jäsenvaltiot huomioimaan sosiaaliset näkökulmat osana tukipolitiikkaa.

Opposition — tai ehkä tässä tapauksessa keskustan — huoli byrokratian lisääntymisestä on ymmärrettävä mutta aiheeton. Sosiaalisen ehdollisuuden valvonta suoritetaan osana nykyistä työsuojeluvalvontaa, eikä tämä merkitse tuensaajiin kohdistuvan lisävalvonnan lisäämistä tai uusia hallinnollista taakkaa lisääviä velvoitteita. Lisäksi valvonnan ensisijainen tavoite on ohjata ja neuvoa, eikä tarkoitus ole rangaista tahattomista tai vähäisistä laiminlyönneistä. Vain vakavat ja tahalliset rikkomukset voivat johtaa tukiseuraamuksiin. On tärkeää korostaa, että nämä vaatimukset eivät tuo uusia velvoitteita maatalousyrittäjille. Työnantajana toimiminen on jo nykyisellään hyvin säänneltyä.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Ja edustaja Kangas, olkaa hyvä.

18.43 Antti Kangas ps: Arvoisa herra puhemies! En malta olla jatkamatta hiukan edustaja Rantasen puhetta tästä viranomaisten välisestä yhteistyöstä. Valiokunnan kuulemisissa tuli selkeästi esille, että työsuojeluviranomaisen resurssit ja osaaminen eivät maatalouden osalta ole sillä tasolla, mitä tällainen sanktiointia muuta kautta aiheuttava lainsäädäntö aiheuttaa. Eli käytännössä siellä on voinut tulla tilatasolla sellaisia tilanteita vastaan, että esi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 127/2024 vp

merkiksi ympäristöviranomaisen on vaatinut tietynlaisia kynnyksiä vaikka lantaloihin ja sitten työsuojeluviranomaisen taas on antanut huomautuksen, että se on työsuojelulliselta näkökannalta liian korkea. No, tähän saakkahan tällä ei ole ollut käytännössä minkäänlaista merkitystä, sillä nämä ovat menneet kevyinä huomautuksina työsuojelupuolella, mutta nyt, kun nämä tulevat osaksi tukiehtoja, tämä viranomaisten välinen yhteistyö ja erityisesti työsuojeluviranomaisen osaaminen maatalouden osalta nousevat entistä tärkeämpään asemaan. Onkin tosi tärkeää seurata sitä, että työsuojeluviranomaisen resurssit ovat riittävät ja osaaminen ja koulutus sille puolelle on riittävää.

Valiokunnan kuulemisissa tuli selville, että tiloille ollaan järjestämässä koulutusta, niin että tämän ei pitäisi jäädä viljelijöillä osaamisesta kiinni, mutta aika vähälle huomiolle ikävä kyllä jäi se, miten työsuojeluviranomaisia koulutetaan ja miten tähän viranomaisyhteistyöhön sillä puolella satsataan. Kuitenkin olen hirvittävän tyytyväinen tähän, miten me saatiin tämä valiokunnasta ulos. Hallituksen esitys oli todella erinomainen viljelijöitten kannalta. Tämä on kuitenkin loppujen lopuksi EU:n sitovaa säätelyä. Tämä eräs oppositiopuolue, mikä tästä on hiukan eri mieltä, ikävä kyllä ei tulisi saamaan yhtään tämän viljelijäystävällisempää lainsäädäntöä. Toki jokainen puolue tekee omanlaistansa politiikkaa täällä salissa, mutta fakta on se, että EU sitoo meidät tässä, ja me olemme tehneet varsin hyvän lainsäädännön tässä yhteistyössä.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 164/2024 vp sisältyvien 1.—4. lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyi.